

Funktionshinder

En person har en funktionsnedsättning om han/hon på grund av en skada, sjukdom eller medicinskt tillstånd har svårigheter att klara vardagliga aktiviteter. Personen kan sägas vara funktionshindrad.

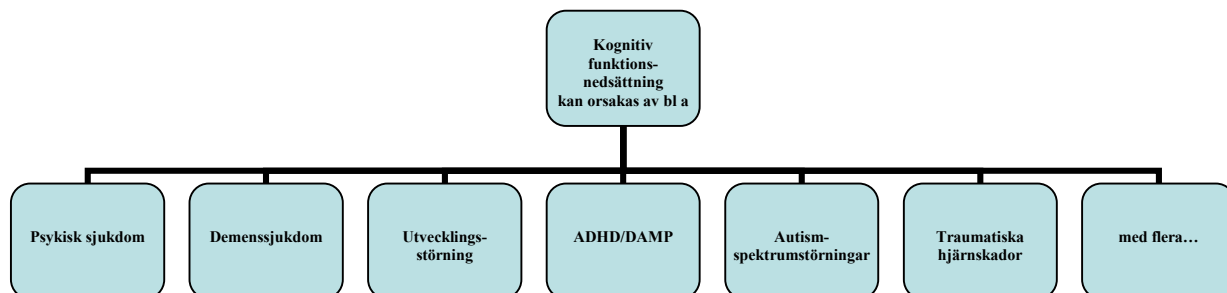
Somatiska och kognitiva funktionshinder

- Somatiska/fysiska funktionshinder är funktionsnedsättning utifrån kroppslig sjukdom eller skada till exempel hörsel, syn eller rörelsefunktioner. Funktionshindret ger problemen i vardagen som kan vara förutsägbara och där man tydligt kan se och förstå problematiken.
- Kognitiva funktionshinder handlar om kognition, de processer som sker i hjärnan då vi tar emot, bearbetar och förmedlar information. Funktionshindret är dolt och svårigheterna kan vara svåra att förutse och förstå.

Kognitiva funktionshinder

Den kognitiva förmågan kan påverkas av bland annat utvecklingsstörning, traumatiska hjärnskador, whiplashskador, autismspektrumstörningar, ADHD/DAMP, demenssjukdomar och psykiska sjukdomar som kan ge kognitiva funktionshinder, det vill säga funktionsnedsättning av hjärnans förmåga.

Den kognitiva funktionsnedsättningen kan göra det svårt att minnas, ta initiativ, planera, ha koll på tiden, lösa problem, ha struktur på dagen, ge problem med sömn och stress hantering. Det kan påverka förmågan att ta hand om sig själv i det dagliga livet, förmågan att umgås med andra/social kontakt och förmågan att arbeta eller att delta i regelbundna aktiviteter.

Psykiska funktionshinder

En person med psykiska funktionshinder kan ha flera kognitiva funktionsnedsättningar orsakade av långvarig psykisk sjukdom eller från neuropsykiatriska diagnoser och tillstånd. Schizofreni och psykos är några exempel på psykiska sjukdomar som kan orsaka psykiska funktionshinder. Hjärnan har svårighet att samordna intryck och signaler vilket kan skapa svårigheter att klara vardagliga sysslor.

Psykiska funktionshinder handlar alltså om dolda funktionshinder som kan förorsaka liknande problem som för personer med somatiska/fysiska funktionshinder. Vi möter en människa som ser, hör, kan tala och röra sig men kan sakna förmåga att använda sin syn, hörsel, tal och rörelseförmåga på ett

adekvat sätt. Personen har funktionshinder och blir på grund av detta handikappad i samhället eftersom det ofta brister i stöd och tillgänglighet.

Några exempel på kognitiva funktionsnedsättningar:

- Svårigheter i exekutiva funktioner

Ger funktionshinder när det gäller att ta initiativ, skapa struktur i vardagen, planera och organisera, lösa problem, motivera sig själv, komma i tid, avsluta i tid. Sådant som vanligtvis är en rutin och som kräver ytterst liten tankekraft, kan bli ett stort hinder i vardagen och försvårar delaktighet i samhället. Personer i omgivningen kan tolka det som man inte vill, fast det egentligen handlar om att man inte kan. För vissa räcker det inte bara att vara motiverad, det kan även behövas stöd för att klara uppgiften.

- Svårigheter i central samordning (central coherence)

Ger funktionshinder på grund av att det är svårt att hålla ihop och foga samman en mängd detaljer och även en nedsatt förmåga att tolka känslomässiga och sociala sammanhang. En del reagerar långsamt eller inte alls på det som händer runtomkring dem. Andra är mycket fåordiga. Man kan ha svårt att se om en människa är arg eller om någon vill vara i fred. Många bakslag gör att man till slut inte vågar ta kontakter, man drar sig tillbaka och är avvaktande inför andra människor.

- Svårigheter i abstrakt tänkande

Svårigheter att förstå övergripande begrepp, svårt att se helheten och fastnar lätt i detaljer. Man tolkar tal/uttryck efter dess konkreta innebörd och har svårt att föreställa sig förhållanden som man aldrig har upplevt. Man tvekar när man ska prova något nytt och okänt. Man kan ha svårt att skapa ”inre bilder” och en oförmåga att ”drömma sig bort” vilket gör det svårt att tänka sig in i hur det skulle kunna vara i ett nytt boende eller ett nytt arbete. Den naturliga reaktionen kan bli att säga nej till allt nytt t ex i en vårdplanering/personlig plan för boendestöd, boende, arbete/sysselsättning.

- Svårigheter i kroppsuppfattning och stresstålighet

Man blir lätt stressad, går ständigt på högvarv. Det kan ta lång tid att varva ned till normalläge, vilket förbrukar mycket energi som kan vara en bidragande orsak till att man ofta känner sig trött och sällan utvilad. Sömnstörningar kan också vara vanliga. Den inre klockan som reglerar sömnen fungerar inte och man har svårt att somna på kvällen vilket gör att det kan vara besvärligt att komma upp på morgonen. Man kan även bli överkänslig för ljud och ljus samt beröring.

- Minnessvårigheter

Vanligt är svårigheter med närminnet men även att ta fram lagrade minnen. Detta leder till att man har svårt att lära sig nya saker, det tar tid bland annat på grund av nedsatt koncentrationsförmåga, svårt att fokusera uppmärksamheten och att bearbeta information. Man kan även ha svårt att plocka fram och generalisera kunskap ”man glömmer att komma ihåg” och svårighet att använda gamla kunskaper i nya situationer vilket bland annat innebär att det är viktigt att träna i sin rätta miljö.

- Svårigheter av mentalisering (theory of mind)

Tankestörningar i inlevelseförmågan innebär att man har svårt att förstå hur andra tänker och svårt att förstå att andra har känslor som kan vara annorlunda än mina egna. Det handlar om en oförmåga att se saker från en annans människas perspektiv vilket gör att för omgivningen ses dessa personer som egocentriska och det är svårt med sociala relationer.

Den kognitiva funktionsnedsättningen kan påverka förmågan att ta hand om sig själv och sitt hem, den sociala kontakten att umgås med andra samt förmågan att arbeta eller delta i regelbundna aktiviteter vilket kan bidra till stora svårigheter att få vardagen att fungera på ett tillfredsställande sätt.

Källa: Lundin & Ohlsson, 2002

Definition - psykiska funktionshinder

Begreppet personer med psykiska funktionshinder benämns i Socialtjänstlagen (§ 5:8) och används i olika sammanhang efter psykiatireformen. Nationell psykiatrisamordning uppmärksammade tidigt i sitt arbete att området borde definieras för att uppdraget skulle tydliggöras. Kommuner och landsting har haft svårt att definiera målgruppen och detta har även uppmärksammats av Socialstyrelsen och länsstyrelserna.

Nationell Psykiatrisamordning har utformat en definition med kriterier för när en person kan anses tillhöra målgruppen personer med psykiska funktionshinder. Definitionen hänvisar till de konsekvenser en psykisk sjukdom får för individen.

”En person har ett psykiskt funktionshinder om hon/han har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden och om dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning.”

Källa: Ambition och ansvar, Slutbetänkande av Nationell psykiatri samordning, SOU 2006:100

Bort med ”handikapp”

ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) är den nya klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. Den utgår från positiva termer som funktion, struktur, aktivitet och delaktighet.

ICF ska bland annat ge en vetenskaplig grund för att förstå och beskriva hälsa och hälsotillstånd och den kan användas för alla människor inte bara för personer med funktionshinder.

Tidigare klassifikation (ICIDH) utgick från begrepp som funktionsbegränsning, begränsning av förmåga och handikapp. ICF betecknade handikapp i situationer där personer med funktionshinder hade svårigheter. Handikapp var alltså inte en personlig egenskap. Tyvärr används handikapp ibland felaktigt, att det beskrivs som personligt. En person är inte handikappad, utan det är omgivningen som gör att en person **blir** handikappad.

Inom ICF beslöt man att utesluta ordet termen handikapp eftersom det har en nedsättande betydelse. Det bestämdes också att funktionshinder inte längre skulle användas för att beskriva en människas egenskaper utan som en övergripande beskrivning – ett resultat av interaktion mellan person och omgivning.

Källa: ICF Så funkar det, Hjälpmedelsinstitutet

Att använda några vanliga ord

Ordet handikapp kan fortfarande användas i sammansättningar som handikappföreningar, handikappvetenskap och handikappolitik men bör undvikas som en fristående benämning. Enligt ICF är det ordet funktionsnedsättning som bör användas om den nedsatta kroppsfunktionen man pratar om.

Man kan fortfarande säga person med funktionshinder. Ordet funktionshinder har visserligen fått en vidare mer miljörelaterad betydelse men i dagligt tal behöver man inte alltid definiera exakt vad man pratar om. Om man pratar om en person som har en nedsatt kroppsfunktion, eller om en person som ofta hamnar i situationer där den nedsatta kroppsfunktionen medför ett problem spelar kanske inte så stor roll.

självständighet - trygghet - delaktighet - självständighet - trygghet - delaktighet - självständighet

Istället för psykiskt funktionshindrad, synskadad, utvecklingsstörd... skriv eller prata om *person* med psykiska funktionshinder, person med synskada, person med utvecklingsstörning... Man är i första hand en person, funktionsnedsättningen är en av många egenskaper!

Källa: ICF Så funkar det, Hjälpmedelsinstitutet